

100-års minnet av Victor Rollas tragiska luftfärd

Lars Johannesson

Det kom en ung man till Stockholm våren 1890. Han kom hit för att roa stockholmarna med ett varieténummer som aldrig tidigare skådats på dessa breddgrader. Hans namn var Victor Rolla, född i staden Vitebsk i Ryssland år 1870. Trots sina 19 år kallade han sig själv kapten. Han bar en blågrå uniformskavaj med väst, en låg rund galonerad sjömansmössa, blårandiga byxor och blanka gulbruna skor. "Hans sydländska, mörka drag, hans vänliga kända väsen och ett naturligt, behagfullt uppträdande gjorde honom särskildt till damernas gunstling" skrev signaturen Jörgen i Morgontidningen.

Victor Rolla var engagerad av källarmästare Qvintus Mellgren vid Mosebacke etablissement.

Hängande under en gasfylld ballong skulle kapten Rolla stiga högt ovan Stockholm. På ballongen var en fallskärm fasthakad som han skulle klättra över till och sakta singla ned mot staden för att ta emot publikens jubel. Uppstigningarna skulle ske på kvällarna i pausen till konserter och andra uppträdanden, från Mosebackes nedre terrass. Den 15 maj var det dags för första uppstigningen. Ballongen steg ej som beräknat utan gled iväg norrut utan att ta höjd. Fallskärmen kom aldrig till användning. Han landade fatalt i en av stadens planteringar. Folk strömmade till och trampade ned alla blommor. Rolla fick ensam stå ansvarig för förstörelsen och staden krävde 330 kronor av honom. Nästa uppstigning ägde rum tre dagar senare, söndagen den 18 maj. Ballongen steg hastigt till en ansenlig höjd. Rolla

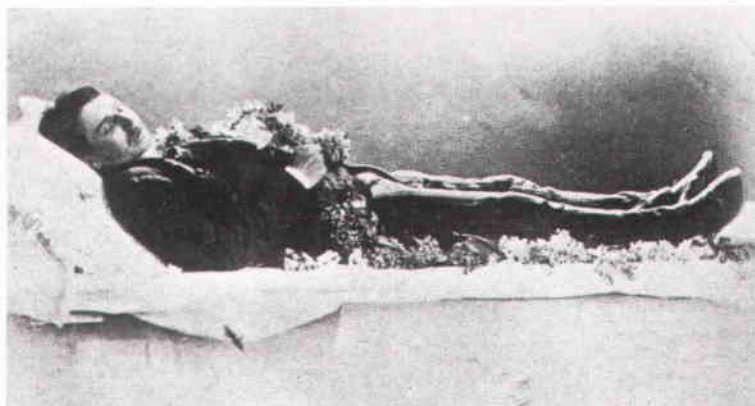
Kabinettsfoto. Rolla har med sirlig stil skrivit på koretets baksida: "Souvenir du Capitaine Victor Rolla Stockholm 23 Mai 90."

Vänster sida: Från uppstigningen den 18 maj. Montaget gjort av Oscar Keen till Ny Illustrerad Tidning.

använde inte ballast. Varenda utsiktsplats i centrala Stockholm var fylld med folk. Man har talat om 100.000 åskådare. Allas blickar var vända mot den unge, djärve luftseglaren. Han lämnar ballongen och försöker komma in i fallskärmens ring, men misslyckas och blir hängande i armarna. Alla ser hur han slutligen lyckas få in ena benet i ringen medan fallskärmen outvecklad störtar mot åskådarmassorna. Efter ett antal oändligt långa sekunder breder den delvis ut sig och farten sjunker avsevärt. Rolla har emellertid trasslat in sig i linorna med armar och ben. Han landar i vattnet mellan Skepps- och Kastellholmen. I sitt ömkliga tillstånd har han svårt att hålla sig flytande. Djurgårdsfärjan fiskar upp en hjälplös Rolla ur vattnet. Massorna jublar. En stund senare står han åter på Mosebacke och tar emot hyllningar från den betalande publiken. Få anade denna kväll att Victor Rolla var en hårmsån från döden. Själva ballongen tömdes automatiskt på sin gas genom att fallskärmen var kopplad till en ventil som öppnades när Rolla lämnade ballongen. Den sjönk snabbt ihop som en påse och störtade ned i Stadsgården där den bärgades.

På grund av de uppenbara riskerna med numret hade myndigheterna i Helsingfors, som han närmast kom ifrån, nekat honom att uppträda. Rollas läromästare monsieur Charles Leroux hade tre år tidigare omkommit med samma ballong, "Ecler". Han störtade i Revels hamn efter en misslyckad uppstigning. Sedan dess hade Rolla uppträtt ensam med sitt djärva nummer. För sin hyresvärd på Svartensgatan 4 berättade han att han hoppades göra sig en förmögenhet på ballonguppstigningarna, för att sedan dra sig tillbaka och försörja sig på ett mindre farligt sätt.

Den 29 maj annonserade herr Mellgren i tidningarna "Sista uppstignandet med fallskärm". Klockan åtta var gasfyllningen klar. Karlarna som höll i linorna stod färdiga. Rolla satte på sig en korkgördel med hängslen utanpå den eleganta uniformen. Han knöt igen ballongens nedre öppning. Gasen stängdes

Victor Rolla på "lit de parade" i Karolinska institutets gravkapell.

*Den korta tid i vårt land
Fick visa din person –
Var nog att värfva qvinnans hand
Igenom grand façon.
Din ädla blick – och sättet se'n –
Förtjuste litet hvar. –
Men kort blef tiden här re'n
Och stoftet hvilar kvar.*

*Tredje versen ur visan "Emellan himmel och jord
eller Kapten Rollas öde", av C Smitt.*

av. Han äntrade en trapets som satt fast i linorna under ballongen. Med sina näbbskor kunde han hålla fallskärmens ring intill sig. Rolla gav order på franska och tyska att "låta ballongen gå". Man släppte långsamt av. En av mannarna höll olyckligtvis kvar sin tamp för länge. Ballongen kom i gungning. Herr Mellgren försökte hålla ballongen men misslyckades. I förvirringen drog man i fallskärmens ring. Rolla lösgrorde ringen från näbbskorna. Fallskärmen lossnade utan att ballongens ventil öppnades. Signaturen Jörgen skrev: "Ballongen höjde sig. I denna fasans stund hördes från publiken rop! Håll fast! Men Rolla svängde, med glädje och triumf i sitt unga energiska anlete, sjömansmössan kring sitt hufvud ...

Han for af som en blyt. Och ballongen syntes snart som en pojkes boll och försvann slutligen in i några regnmoln". Victor Rolla var hjälplöst förlorad.

Dagens Nyheter skrev morgonen efter: "Den ödes-

Ur Panoptikons katalog: "Kapten Rolla är framställd i sin original-Luftseglarekostym, i hvilken han dog och med sin original-Fallskärm, hvars förtidiga nedfall från ballongen vållade hans död."

digra ballongfärden i går afton var det stående samtalsämnet hvart man kom. Hela Stockholm talade om densamma, och Mosebacke samt tidningsredaktionernas telefoner ringde så godt som oafbrutet hela natten. Till och med konungen lät efterhöra kapten Rollas öde." Tidningen hyrde bogserbåten S/S Castor för att söka efter den försvunne. Flera rapporter hade nu inkommit att ballongen drivit mot Ljusterö-hället. När bogserbåten lägger till vid Edholma för att ta med en roddbåt, kommer en man springande mot bryggan och ropar. "Kapten Rolla är funnen – död." Aftonbladet kommer ut med ett extra middagsnummer som delas ut gratis till stockholmarna. Efter begravningen skrev Ny Illustrerad Tidning: "Ofantliga människomassor voro i rörelse; man formligen belägrade Karolinska institutets grafkapell, där begrafningen ägde rum, och på hela vägen till Nya kyrkogården bildade allmänheten en tät häck. Vid grafven slutligen mottogs liket av en väldig människoskara". Unga flickor trängde sig hysteriskt in i gravkapellet för att slita åt sig knappar, hårtussar och andra "reliker". Aldrig någonsin har en begravning väckt sådana svallande känslor hos stockholmarna. Aldrig var begravningsföljet så stort som när en fattig yngling från staden Vitebsk i Ryssland fördes till den sista vilan.

Söndagen den 8 juni höll artisterna på Alhambra en välgörenhetskonsert till förmån för Rollas moder i Ryssland. I Immanuelskyrkan talade pastor Carl Boberg inför församlingen om hur det går när man väljer den breda vägen och inte ägnar sig åt hederligt arbete. Sanningsvittnets förlag gav ut talet i en skrift "Kapten Rollas sista färd – En varnande spegelbild".

Den 10 juni återuppstår kapten Victor Rolla "livs levande" på Panoptikon. Skulptören Thod-Christensen hade påpassligt infunnit sig i gravkoret för att ta en dödsmask. I vax stod nu Rolla i uniform och med fallskärm i en monter. En sista gång kom han att kittla och roa den stockholmska publiken.